

**CONSTRUCȚIILE INCIDENTE CU FUNCȚIE EXPRESIVĂ:
ANALIZĂ CANTITATIVĂ PE MOMENTELE ȘI SCHIȚELE LUI
I.L. CARAGIALE**

**INCIDENT CONSTRUCTIONS WITH EXPRESSIVE FUNCTION:
QUANTITATIVE ANALYSIS ON THE MOMENTS AND SKETCHES
OF I.L. CARAGIALE**

Denisa-Maria BÂLC

Universitatea *Lucian Blaga* din Sibiu
Lucian Blaga University of Sibiu

e-mail: denisa.fratean@ulbsibiu.ro

Abstract

The present work is composed of two parts: a theoretical part, in which some critical and personal considerations on the incident constructions are exposed, and the second part represents a qualitative-quantitative approach to the moments and sketches of I.L. Caragiale. In the theoretical part, the aim is to present incident constructions, especially in relation to GALR, where a complex and up-to-date classification of them is made from a semantic-functional point of view, into: allocutive incident constructions, direct speech reporting constructions, metadiscursive incident constructions, incident constructions with the role of pragmatic connectors, incident constructions with expressive function, with conative function, and verbal automatisms. However, according to the three basic features of incidents, namely the representation of an additional syntactic structure, the lack of syntactic links to the underlying utterance, and the provision of information of the type comment, explanation or direct speech reporting, it can be seen that not all the categories listed above fall into the narrow class of incidents, which is why we hypothesised that those categories that do not exhibit all three defining features of incidents belong to paranthetic constructions, a superclass of incidents. After this theoretical presentation, I carried out a quantitative and qualitative analysis of the incident constructions with expressive function in Caragiale's moments and sketches. The analysis was carried out manually and with the software Voyant Tool. From the category of incident expressive constructions, we first considered interjections and imprecations, as these are the most representatives for Caragiale's work. As far as interjections are concerned, we made an inventory of them according to the number of occurrences, which showed that the most frequent interjections in Caragiale's work are the interjections: a!, as!, ei! and uf!, followed by ah!, ei aș! o! aoleu! and ehei! Taking contexts and representative examples from Caragiale's moments and sketches, we have analysed their semantic valences, highlighting the fact that interjections known positively in Caragiale's work receive many more semantic nuances than those known negatively. Using concrete examples, the main semantic nuances identified were admiration, determination, disappointment, disapproval, dissimulation, exaltation, hesitation, anger, irritation, irony, melancholy, satisfaction, puzzlement, dissatisfaction, disbelief, fear, hope, surprise, suspicion, confusion, disappointment, indifference, irony, joy, boldness or even suffering. The semantic analysis of the interjections identified in Caragiale's work was followed by a quantitative and qualitative analysis of the imprecations, which produced an impressive list of imprecations that suggest the linguistic inventiveness of the Romanian prose writer and support the orality of his style. Interestingly, most of the imprecations are found in the texts "Întârzieri" and "Un pedagog de școală nouă", in the speech of a female character and a teacher, characters often associated with elevated language. Taken as a

whole, all these incident expressive constructions, whether interjections or imprecations, are intended not only to emphasise the characters' feelings, but are also evidence of their attitude and relationship to the world, to other characters and to society in general. Through the variety of semantic nuances they update and the multitude of forms identified in Caragiale's texts, they acquire a central role in the articulation of the message and meanings.

Keywords: parentheticals; Caragiale; interjections; imprecations; quantitative analysis.

1. Delimitări teoretice

Relația de incidență, denumită și relație zero de unii lingviști, reprezintă o componentă structurală a discursului. Deși adesea neglijată și foarte succint abordată în lucrările de specialitate sau în articolele științifice, poate și din cauza caracterului *parantetic* ce i-a fost atribuit¹, nu trebuie omis faptul că, alături de relația de coordonare, cea de subordonare și de apoziționare, și relația de incidență este un constituent de bază al enunțului.

S-au impus de-a lungul timpului diferite opinii între lingviștii români în ceea ce privește clasele lexico-gramaticale incluse în categoria incidenței. În timp ce unii restrâng sfera construcțiilor incidente, alții o largesc, pătrunzând în aria extinsă a paranteticului. În vederea stabilirii unor coordonate clare pentru analiza aplicată pe momentele și schițele lui Caragiale, se cere o delimitare a claselor pe care le includem în planul incident. Pentru aceasta, vom considera drept trăsături definitorii pentru incidente următoarele trei aspecte prezente și în definiția din *GALR II*:

- reprezintă o structură sintactică suplimentară;
- nu au legături sintactice cu enunțul de bază;
- oferă informații de tipul comentariului, al explicației sau al raportării vorbirii directe.

Nu am luat în considerare nivelul prozodic, pentru că acesta diferă de la un caz la altul și nu poate fi notat drept trăsătură definitorie, constantă.

Astfel, vom analiza prezența acestor trăsături la nivelul tipurilor de construcții incidente din *GALR*, luând în considerare clasificarea semantico-funcțională, aceasta conținând cel mai recent și cuprinzător studiu despre incidente:

Tabel 1

Privire critică asupra claselor lexico-semantice ale construcțiilor incidente și caracteristicile asociate acestora (conform GALR II)

Tipul de construcție incidentă	Exprimarea unei structuri sintactice suplimentare	Lipsa legăturilor sintactice cu restul enunțului	Rolul îndeplinit în comunicare		
			Exprimarea unui comentariu	Oferirea unei explicații	Asigurarea raportării vorbirii directe
Construcții incidente alocutive	x	√	x	√	x
Construcțiile incidente de raportare a vorbirii directe	√	√	x	x	√
Construcții incidente metadiscursive	√	√	√	x	x

¹ Informații în acest sens găsim în D.D. Drașoveanu, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 1997 și Angela Bidu-Vrânceanu, Cristina Călărășu, Liliana Ionescu-Ruxândoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicționar de științe ale limbii*, București, Editura Nemira&Co, 2005.

Construcții incidente cu rol de conectori pragmatici	√	√	x	x	x
Construcții incidente cu funcție expresivă	√	√	√	x	x
Construcții incidente cu funcție conativă	x	x	x	x	x
Construcții incidente fără rol semantic de tipul automatismelor verbale	√	√	√	x	x

După cum se poate observa, construcțiile incidente de raportare a vorbirii directe, construcțiile incidente metadiscursive, cele cu funcție expresivă și cele fără rol semantic respectă în totalitate cele trei criterii definitorii ale incidentelor: reprezintă o comunicare suplimentară, nu au legături sintactice cu enunțul de bază și îndeplinesc unul dintre rolurile enunțate mai sus, după cum urmează:

- *construcțiile incidente de raportare a vorbirii directe* aduc în mod evident o explicație suplimentară cu privire la comunicarea de bază și asigură cel de-al treilea scop al incidentelor;
- *construcțiile incidente metadiscursive* evidențiază atitudinea vorbitorului și oferă un comentariu sau o explicație suplimentară cu privire la faptele expuse, așa cum sunt modalizatorii adverbiali apreciativi. Din această clasă vom exclude interjecțiile prezentative (de tipul *iată, uite, iacă, iacătă*) care, asemenea celor cu funcție conativă, pot deveni regente pentru un termen subordonat din enunțul de bază și nu se încadrează în funcțiile enunțate anterior;
- *construcțiile incidente cu funcție expresivă*, cum ar fi interjecțiile sau structurile exclamative, aduc un comentariu referitor la faptele expuse, scoțând în evidență atitudinea vorbitorului și reprezintă informații suplimentare;
- *automatisemele verbale* reprezintă și ele un comentariu indirect al vorbitorului cu privire la faptele expuse, fără de care comunicarea ar putea exista în mod independent.

Totuși, există trei categorii ce ridică probleme de încadrare în clasa incidentelor: construcțiile incidente alocutive, construcțiile incidente cu rol de conectori pragmatici și cele cu funcție conativă. Astfel:

- *construcțiile incidente alocutive* oferă indirect explicații referitoare la natura, funcția sau statutul interlocutorului și pot indica atitudinea locutorului față de partenerul la dialog, nu intră în relație sintactică cu enunțul de bază, dar nu reprezintă o informație suplimentară, fără de care comunicarea ar putea exista în mod independent. În absența vocativelor, enunțurile ar fi adesea vagi, iar adresarea, incertă;
- *construcțiile incidente cu rol de conectori pragmatici* sunt independente sintactic de restul enunțului, au doar rol discursiv și reprezintă o comunicare suplimentară, dar nu se încadrează la funcțiile reprezentative ale incidentelor, prin urmare nu le vom analiza în capitolele următoare;
- *construcțiile incidente cu funcție conativă* cum sunt interjecțiile *hai* sau *haide*, oferite ca exemplu în *GALR II* nu sunt nici independente sintactic de restul comunicării, deoarece pot fi regente pentru o subordonată (cum ar fi în exemplul simplu *Hai să*

mergem!, unde subordonata „să mergem” are ca regentă principala „hai”) și nici nu au funcțiile incidentelor. Astfel, le vom exclude din analiză și pe acestea.

Pornind de la această panoramă a principalelor clase de construcții incidente, în cele ce urmează ne propunem să analizăm construcțiile incidente cu funcție expresivă la nivelul momentelor și al schițelor lui I.L. Caragiale. Metodologia de lucru vizează analiza cantitativă, realizată manual și prin intermediul software-ului *Voyant Tools*, cu ajutorul căruia am extras toate ocurențele construcțiilor incidente incluse în această categorie, realizând ulterior o analiză calitativă, pe niveluri de semnificație.

2. Construcțiile incidente cu funcție expresivă

La nivel paratetic, se pot aduce în discuție și construcțiile expresive care au rolul de comunicare a unei informații suplimentare, din sfera interiorității emotive. Începând cu interjecțiile, cele mai frecvente forme de exprimare a trăirilor lăuntrice, și ajungând la structuri exclamative, formule de invocare sau de imprecăție, toate acestea contribuie la conturarea unui plan secundar față de comunicarea de bază, dar cu multiple valențe interpretative. În cele ce urmează, ne propunem să analizăm nuanțele semantice ale acestor construcții expresive și rolul lor în articularea mesajului. Din rațiuni pragmatice, având cel mai mare număr de ocurențe și un nivel ridicat de expresivitate, vom analiza doar interjecțiile și imprecățiile, celelalte două categorii (structurile exclamative și formulele de invocare) având un rol secundar în transmiterea nuanțelor expresive.

2.1. Interjecțiile

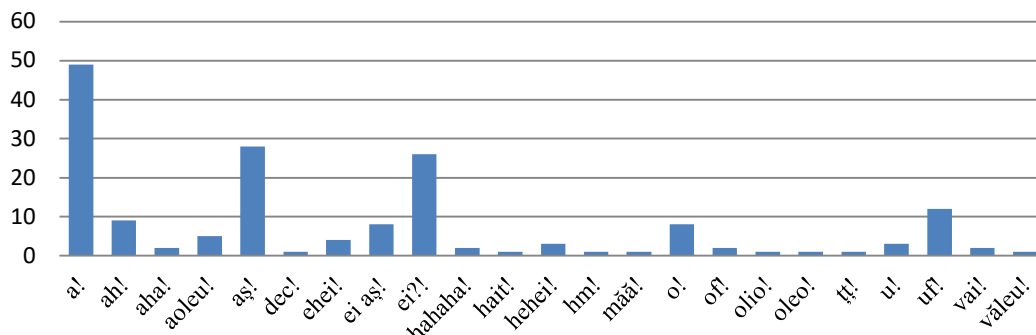
Conform *GALR I*, „interjecțiile sunt un fel de *semnale lingvistice* care nu *denotă*, ci *exprimă* diverse senzații, sentimente, impulsuri voliționale sau *imită* (ori *sugerează*) diverse sunete și zgomote. (...) Interjecțiile pot avea diverse valori comunicative – emotivă, fatică, injonctivă, prezentativă, sugestivă etc.” (Guțu Romalo (coord), 2008, p. 657) și pot fi împărțite în mai multe categorii, după cum urmează (Croitor Balaciu, 2008, pp. 657-685):

- în funcție de natura semnificației, se identifică interjecții propriu-zise și onomatopee;
- în funcție de numărul și tipul componentelor, există interjecții simple, repetate sau compuse;
- în funcție de valorile contextuale, interjecțiile pot fi împărțite în expresive, injonctive, apelative, fatice, prezentative, dialogale, onomatopee, cu rol eufonic sau folosite drept formule de politețe.

Rămânând în sfera parateticului expresiv, vom analiza doar interjecțiile propriu-zise simple și locuțiunile interjecționale cu valoare emotivă, deoarece acestea sunt cele care se suprapun peste trăsăturile construcțiilor incidente, fiind omisibile în cadrul comunicării și rămânând independente față de comunicarea de bază. Numărul interjecțiilor expresive identificate în momentele și schițele lui Caragiale se ridică la 23 de forme diferite, dintre care cel mai des întâlnite sunt *a!*, *aș!* și *ei!*, după cum se poate observa și în graficul atașat:

Figura 1

Inventarul interjecțiilor prezente în momentele și schițele lui Caragiale

Unele dintre aceste interjecții pot îndeplini mai multe roluri în opera lui Caragiale, cum ar fi, spre exemplu, interjecția *ei!*, care are nu doar rol expresiv, ci și pe cel de marcă discursivă sau chiar de automatism verbal, motiv pentru care nu am luat în calcul toate formele prezente în textele analizate, ci doar pe cele care au rolul expresiv. Pe celelalte le vom aborda într-o altă lucrare științifică.

Având în vedere multitudinea de interjecții identificate în textele analizate și faptul că majoritatea au două sau mai multe semnificații contextuale, în cele ce urmează vom prezenta valențele acestora, susținute de exemple.

2.1.1. Interjecția *a!* este asociată, de cele mai multe ori, cu entuziasmul susținut de un moment de rememorare sau comprehensiune a faptelor expuse. Totuși, aceasta poate fi utilizată și pentru a reda:

- admirația: „*A!*... este încântătoarea soție a amicului meu, madam Aglae Verigopolu.” (Caragiale, 2011, p. 406);
- determinarea: „fiindcă tăcem toți, și eu și dumneata și dumnealor (arată pe cei de la mesele apropiate) ca niște lași, fără nimica sacru, mă-nțelegi! firește că are să-și bată joc de poporul întreg... *A!* dar nu mai merge! Poți dumneatale, mă-nțelegi, să zâmbești și să ridici din umeri, parc-ai fi străin, nu...” (Caragiale, 2011, pp. 356-357);
- dezamăgirea: „— *A!* ăsta e Costică Arion? zic eu; îl credeam mai tânăr.” (Caragiale, 2011, p. 283);
- dezaprobarea: „— *A!* asta nu e bine, domnule maior, zic eu; tutunul este o otravă...” (Caragiale, 2011, p. 315);
- disimularea: „*a!* simte pe cine-l iubește... vrea să ne-mprietenim?...” (Caragiale, 2011, p. 486);
- exaltarea – gradul suprem al intensității sufletești, susținute de repetarea emfatică a interjecției: „*A! a!* și bătai în palme din toate părțile. Se arătase sus pe movilă vestitul cântăreț, gătit cu un valdrap de mătase cusut numa-n fireturi, și decorații atârinate de gât, și fel de fel de zorzoane, și-n frunte, la coamă și la coadă, funde de panglici în trei fețe.” (Caragiale, 2011, p. 628);
- ezitarea: „— *A!* domnișoară...” (Caragiale, 2011, p. 369);
- furia: „— *A!* nu mă supără! Da’ să-și bată joc de pasajeri așa!... Uite ce încet umblă!... Asta e mare dobitocie!” (Caragiale, 2011, p. 326);
- iritarea: „*A!* asta e prea mult!” (Caragiale, 2011, p. 444);
- ironia: „*A!* irezistibilă grație, cum știi de frumos să poruncești!” (Caragiale, 2011, p. 336);
- melancolia: „*A!* e grozav să ai ființe iubite, rătăcite departe de tine, și să nu știi la un moment dat în ce loc se află, ce fac, ce li se-ntâmplă, ce vorbesc, ce simt, ce gândesc despre tine...” (Caragiale, 2011, p. 351);
- mulțumirea: *A!* sunt sublime momentele când un popor martir sfarmă obedele și cătușele tiraniei (...).” (Caragiale, 2011, p. 448);
- nemulțumirea lăuntrică: „*A!* de ce nu poate și pana mea, alergând fără-a se poticni, străbate întinsele albe câmpii?...” (Caragiale, 2011, p. 567);
- neîncrederea: „*A!*... știi ce? nu-i spune nimic, fiindcă poate nu ții minte exact persoanele.” (Caragiale, 2011, p. 478);
- neliniștea: „*A!* dacă ași fi fost eu bărbat!” (Caragiale, 2011, p. 164);
- speranța: „*A!* dar nu e totul sfârșit! zice Leonida, și se suie în expresul numărul 6.” (Caragiale, 2011, p. 445);
- surpriza: „— *A!* zic eu, și dumnealui?” (Caragiale, 2011, p. 315);
- suspiciunea: „*A!* care va să zică vreți să-mi... astupați gura? foarte bine...” (Caragiale, 2011, p. 122);

Acestea sunt principalele valori asociate celei mai frecvente interjecții identificate în momentele și schițele lui Caragiale. Totuși, trebuie să menționăm faptul că adesea valențele semantice se întrepătrund, același context putând fi interpretat dintr-o multitudine de perspective, dar ceea ce am încercat și vom încerca să redăm sunt nuanțele asociate fiecărei structuri în parte, în funcție de context.

2.1.2. Cea de-a doua interjecție ca număr de ocurențe în textele lui Caragiale este interjecția *aș!*, asociată, de regulă, cu o stare de iritare și nemulțumire, dar, contextual, aceasta poate primi și alte valori, cum ar fi:

- confuzia: „*Aș!* ovreiuul cade jos, se tăvăleşte, bătându-se cu fruntea de țărână și urlând mai tare, parcă-i ieșit din minți.” (Caragiale, 2011, p. 540);
- dezamăgirea: „– *Aș!* nu mi-a scris azi Potropopescu al meu?” (Caragiale, 2011, p. 385);
- epatarea: „– *Aș!* poza e mof! s-o vezi în natură, dom’le...” (Caragiale, 2011, p. 491);
- furia: „– ...*Aș!*... Asta, nu! să mă ierți! Asta, trebuie pedeapsa cu moarte!” (Caragiale, 2011, p. 366);
- indiferența: „*Aș!* răpus!... i-am ciupit numa o țără din vaca a mai frumoasă, să-i înțarce și ea cum a-nțarcat Ancuța când cu focul pătului.” (Caragiale, 2011, p. 146);
- iritarea: „Tânărul s-a culcat de-a binele... *Aș!* E vreme de dormit acuma?” (Caragiale, 2011, p. 239);
- ironia: „– *Aș!* un om așa de îndrăzneț ca Sarafoff are să se teamă de ploaie! vezi bine!” (Caragiale, 2011, p. 265);
- încântarea: „– *Aș!* nu e rău, zice cocoana; până se-nvață cu omul; dar nu știți ce cuminte și fidel este, și deștept!” (Caragiale, 2011, p. 483);
- îndrăzneala: „– *Aș!* a răspuns femeia. M-aș fi mirat, Dumnezeu să-l ierte, să-l găsească la loc... Sfinția-ta nu l-ai cunoscut pe răposatul Cănuță... om sucit!” (Caragiale, 2011, p. 219);
- nemulțumirea: „– *Aș!* asta e teribil... că le-a scăpat!” (Caragiale, 2011, p. 254);
- supărarea: „– Soarta numai a chiriașilor? zic eu în gândul meu. *Aș!*...” (Caragiale, 2011, p. 291);

2.1.3. În aceeași tonalitate este și locuțiunea interjecțională *ei aș!*, care indică, în majoritatea cazurilor uimirea sau surpriza, dar poate fi asociată și următoarelor valențe semantice:

- îndoiala: „– *Ei aș!* am zis eu./ – Era dracul, ascultă-mă pe mine.” (Caragiale, 2011, p. 209);
- negația: „– *Ei aș?*... nici de treizeci de ani...” (Caragiale, 2011, p. 492);
- ignoranța: „Atunci, la urechea stângă auzii, călduros: *Pe tine te caută!*; iar la urechea dreaptă, batjocoritor: *Ei aș!*. Această replică răutăcioasă m-a ofensat...” (Caragiale, 2011, p. 180);
- indiferența: „– Îți pare rău că ți-ai pierdut somnul pentru plimbare?! – *Ei aș!*” (Caragiale, 2011, p. 641).

De cele mai multe ori, aceste construcții formează enunțuri nestructurate, invocând o stare meditativă, dar și ignoranța personajelor, care preferă să lase loc interpretărilor și să nu se implice activ în dialog, sugerând mai mult decât comunicând.

2.1.4. Cea de-a treia interjecție ca număr de ocurențe este interjecția *ei?!*, care sugerează o multitudine de stări contradictorii, pornind de la suspiciune și ajungând la reproș sau entuziasm, după cum se poate observa în exemplele de mai jos:

- curiozitatea: „– *Ei?* întreb eu.” (Caragiale, 2011, p. 249);

- surpriza: „Acriviții i dă un inel cu un brîlăntel de toată frumusețea.../ – *Ei!*” (Caragiale, 2011, pp. 393, 394);
- admirația: „Cu Anghelache vreau să încep mâne... tocmai pentru că știu că la el merge lucrul mai ușor... *Ei!* dacă ar fi toți mînuitorii de bani publici ca Anghelache...” (Caragiale, 2011, p. 412);
- eschivarea: „– *Ei!* asta e!... Ce-ți pasă?” (Caragiale, 2011, p. 426);
- admirația: „*Ei, da!* așa te-nvață... Zaharidina...” (Caragiale, 2011, p. 462);
- indiferența: „– *Ei!* și dacă-i propitar?” (Caragiale, 2011, p. 478);
- iritarea: „– *Ei!* cum!... iac-așa, cum se-nsoară toți flăcăii.” (Caragiale, 2011, p. 534);
- entuziasmul: „– *Ei!* zice Iusuf, pastramă ce-am avut eu pe corabie, de la noi, de la Kavala! aia pastramă!...” (Caragiale, 2011, p. 539);
- mândria: „– *Ei!* pastramă, dacă vreți, să poftiți la noi, la Kavala! – acolo pastramă!...” (Caragiale, 2011, p. 540).

2.1.5. Cu destul de multe ocurențe este și interjecția *ufl*, care în majoritatea cazurilor este asociată unor stări negative, specifice nemulțumirii sufletești, după cum se poate observa și din exemplele următoare:

- „– *Ufl!* zice amicul meu; grozavă căldură azi!” (Caragiale, 2011, p. 281);
- „– *Ufl!* când mă gândesc, să plec iar cu troacele, să le mai hodorgesesc iar! să mai paț iar ca-n rîndul trecut, când s-a răsturnat căruța cu mobila și era să mă calce tramvaiul!” (Caragiale, 2011, p. 290);
- „– *Ufl!* nu mai poci! zice cocoana Anica.” (Caragiale, 2011, p. 347).

Totuși, există două situații în textele lui Caragiale în care această interjecție primește alte valori specifice, și anume ironia („*Ufl!*... Niciodată n-am să uit ce bine m-am odihnit o noapte în orașul meu natal, la nr. 9, „Grand-Hôtel Victoria Română”!” - Caragiale, 2011, p. 81), respectiv mulțumirea sufletească („*Ufl!* am scăpat de pustiul lumii!” – Caragiale, 2011, p. 567).

Această formă interjecțională poate fi întâlnită, cu aceleași înțelesuri, și sub forma *of!*, dar, surprinzător, în textul lui Caragiale nu regăsim conotațiile negative ale acesteia, ci pe cele ironice și nepăsătoare, după cum o demonstrează cele două contexte în care se regăsește structura:

- „(...) cânta de răsună lacul: *Frunzulică lobodă, of! țaf, gura lumii slobodă!* iar părintele lucra din lopeți și-i ținea isonul pe glas al optulea...” (Caragiale, 2011, p. 511);
- „– *Of!* Că multe mai știi!” (Caragiale, 2011, p. 637).

2.1.6. Descrescător pe scară numerică ajungem și la interjecția *ah!*, care exprimă atitudini contradictorii, atât de surpriză, cât și de dezamăgire, după cum reiese și din exemplele atașate:

- încântare: „*Ah!* a fost o plăcere ce va rămânea neuitată...” (Caragiale, 2011, p. 354);
- admirație: „– *Ah!* mamîto! menuetul lui Pederaski..., mă-nnebunesc!” (Caragiale, 2011, p. 354);
- dezgust: „*Ah!* suspin eu în adânc;” (Caragiale, 2011, p. 484);
- disimulare: „*Ah!* Bubico – zic eu în sine-mi, mîngâindu-l frumos (...)” (Caragiale, 2011, p. 487);
- surpriză: „– *Ah!* Dumnezeu te-a adus, boierule! Poftim!” (Caragiale, 2011, p. 524);
- spaimă: „Doica, înfierbântată grozav, a țipat o dată, *ah!* și a leșinat.” (Caragiale, 2011, p. 535).

2.1.7. Deși având vaste posibilități interpretative, interjecția *o!* surprinde în contextul operei lui Caragiale prin faptul că toate situațiile o prezintă cu valențe admirative, apreciative, laudative. Acest

lucru poate fi explicat prin faptul că cele mai multe ocurențe ale interjecției se regăsesc în schița *Noaptea Învierii. Novelă*, în cadrul unei descrieri de natură, exagerate prin intermediul repetițiilor care, pe de altă parte, scot în evidență și calitatea de novice al naratorului-personaj care se laudă cu talentul său înnăscut și susține ideea că arta scrisului nu se învață:

- „*O!* primăvară, junețea anului!”;
- „*O!* junețe, primăvara vieții!”;
- „*O!* nouă și sublimă antiteză!”;
- „*O!* junețe, primăvara anului!”;
- „*O!* primăvară, junețea vieții!”;
- „*O!* sublimă și mai ales nouă antiteză!”.

2.1.8. În final, ne rămân de abordat interjecțiile cu cele mai puține ocurențe, care, deși întâlnite destul de des în alte creații literare, în momentele și schițele lui Caragiale îndeplinesc un rol secundar. Acestea sunt:

- *aha!* – cu două ocurențe, această interjecție indică, pe de o parte, compasiunea („*Ahà!* a venit stăpâna cațelului. Alerg la fereastră.” – Caragiale, 2011, p. 80), iar pe de altă parte naturalețea și epatarea („– *Aha!* zice amicul meu. A venit și el... Azi-mâne, se isprăvește cu formarea cabinetului.” – Caragiale, 2011, p. 283);
- *aoleu!* – această formă primește o nuanță ironică în textul *Calul dracului*: „– *Aoleu!* la bună gazdă avusei noroc să pic!...” (Caragiale, 2011, p. 635), dar, în cele mai multe cazuri, este asociată cu valențele intrinseci, cum ar fi îngrijorarea, lamentarea și spaima: „– Ce, nene? *Aoleu!* vai de biata țara asta.” (Caragiale, 2011, p. 356), „*Aoleu!* oftă nevasta clătînând din cap... Da el... ce-o să ne facă...” (Caragiale, 2011, p. 146), „– A răpus-o pe mama-doica!... *Aoleu!*... nu mai e de rană!” (Caragiale, 2011, p. 535);
- *dec!* – o formă interjecțională mai puțin întâlnită, fiind preferată varianta echivalentă *de!*, care indică, în textul *Reformă*, mâhnirea, reproșul și indignarea: „– *Dec!* da eu nu-s om? eu să nu mă hodinesc? Le-oi șterge amu!” (Caragiale, 2011, p. 113);
- *ehei!* – prin cele 4 ocurențe, sugerează superioritatea asociată diferenței de vârstă între locutori („Vorba aia: uită-te la față și mă-ntreabă de viață... *Ehei!* fătū-meu; când aş sta să-ți spui cine sunt eu...” – Caragiale, 2011, p. 635), surpriza („*Ehei!* sabalaerosu, taică părinte!” – Caragiale, 2011, p. 474), ironia („– Tânăra?... cu chibriturile? m-a întrebat unul, apăsând ironic pe fiecare vorbă... *Ehei!* dumneata să fii sănătos!” – Caragiale, 2011, p. 273) și certitudinea („– *Ehei!* la pocovnicu Iordache.” – Caragiale, 2011, p. 208);
- *hahaha!* – considerată „la limita dintre onomatopee și interjecțiile propriu-zise” (Guți Romalo, 2008, p. 664), în situația de față vom încadra structura la interjecții propriu-zise prin nota expresiv-afectivă pe care o conține, profund ironică („– *Hahaha!* să știi, nene Turturene, că le găsim tocma a doua zi după termen...” – Caragiale, 2011, p. 229);
- *hait!* – interjecție folosită în contextul unei surprize neplăcute, a indispoziției domnului Lefter, care nu își găsește starea necesară pentru a merge la serviciu: „D. Lefter sare să deschidă, bănuind în gând: „*Hait!* iar ne cheamă deseară la serviciu extraordinar turbatul (...).” (Caragiale, 2011, p. 221);
- *hehei!* – construcție asociată unui demers retrospectiv-ironic, în contextul neînțelegerilor dintre cucoană și soțul acesteia: „*Hehei!* câte! de când trata amor.” (Caragiale, 2011, p. 467);
- *hm!* – un indice al suspiciunii, al neîncrederii în ideile expuse: „– Economii? *Hm!* Zice că face economii... mofturi! și cu budgetul încărcat cu treizeci și șase de

milioane, care mă prinz cu dumneata pe ce poștești că nu poate pentru ca să fie o realitate...” (Caragiale, 2011, p. 374)

- *măă!* – interjecție care poate fi întâlnită și cu funcție conativă, dar în cazul de față exprimă surpriza și uimirea preotului din textul *Cănuță om sucit*, în urma unei interacțiuni atipice cu acest copil: „– *Măă!* zice popa; mulți copii am botezat de când sunt preot... să vă trăiască! dar așa copil sucit n-am mai văzut!” (Caragiale, 2011, p. 211);
- *oleo!* – marcă a disprețului prevenitului din textul *Justiție*, intervenție menită să distragă atenția;
- *olio!* – semn al negării ideilor expuse de interlocutor în *Art. 214*: „– *Olio!* ce spui, țato? nu zici cinci?...ba încă șase!” (Caragiale, 2011, p. 465)
- *țț!* – marcă a disprețului și a nedumeririi, venită tot în sfera juridică din textul menționat anterior: „*țț!*... Ce-are a face acuma politica?” (Caragiale, 2011, p. 465)
- *u!* – intervenție ironic-afectivă, care induce ideea unei simpatii față de interlocutor sau de personajele menționate în discuție: „*U!* Anghelica, bat-o focu!” (Caragiale, 2011, p. 463), „*U!* Bată-te norocul! uitasem!” (Caragiale, 2011, p. 475)
- *vai!* – interjecție asociată, de regulă, cu stări superficiale, lipsite de profunzime; în schița *Partea poetului* devine, mai degrabă, un lamento vădit exagerat din partea poetului care își plânge de milă: „– *Vai!* eu singur, strigă el cu mâhnire, eu singur fusei uitat, eu, cel mai supus copil al tău!” (Caragiale, 2011, p. 544)
- *văleu!* – interjecție venită din sfera negativă, care desemnează descurajarea, resemnarea și mâhnirea: „– *Văleu*, fată, că tare neroadă te-am mai făcut!” (Caragiale, 2011, p. 645)

Pe lângă aceste interjecții propriu-zise identificate în textele lui Caragiale, de remarcat sunt și o serie de contexte în care interjecțiile sunt suprimate, preferându-se folosirea simplă a semnelor de punctuație, semnul exclamării și semnul întrebării, care au valoarea intrinsecă de a reda stările asociate unor interjecții. Astfel de situații întâlnim în textele *Amicul X...* („– ...Zeflemist... Am râs alaltăeri cu el la Continental!...! – !!” Caragiale, 2011, p. 282), *Situațiunea* („– O apucase aseară durerile./ – !...” Caragiale, 2011, p. 374), *Mici economii* („– Dar ce e mai frumos, e că n-am sfaț, monșeri!...! – !!” Caragiale, 2011, p. 404), *Inspecțiune* („– Firește că nu este el de vină, zice d. Anghelache. El este o victimă a neglijenței altora! – !?” Caragiale, 2011, p. 409) etc. Acestor structuri li s-ar putea substitui și onomatopeele, nu doar interjecțiile propriu-zise, dar ținând cont de faptul că, în majoritatea cazurilor, sunt asociate și unor stări sufletești, de uimire, nedumerire, încântare, surpriză, le-am adus în discuție în acest punct, considerându-le parte a incidentelor expresive.

Prezentând exhaustiv interjecțiile cu funcție expresivă în momentele și schițele lui Caragiale, am urmărit să lărgim sfera interpretativă a acestora, să oferim noi direcții de analiză a grupului interjecțional și să demonstrăm faptul că opera lui Caragiale reprezintă o sursă bogată de semnificații. Adesea ironice, pe alocuri ludice sau dramatice, interjecțiile oferă un substrat expresiv consistent replicilor personajelor și facilitează transmiterea mesajului și a substraturilor semantice.

2.2. Formulele de imprecăție

Poate chiar mai expresive decât interjecțiile, formulele de imprecăție reprezintă o dominantă în opera lui Caragiale și oferă o viziune de ansamblu asupra limbajului personajelor, asupra stărilor contradictorii pe care le resimt și asupra situațiilor conflictuale și tensionante adesea prezente în paginile textelor. Inventarul lor este destul de vast și divers, dar se poate observa faptul că repetitivă este expresia *Să hie al dracului!*, cu variantele *Să fie ai dracului!*, *Fir-ar ai dracului!*, *Fir-ați ai dracului*, *să fii!*, *Fir-ar ai dracului*, *să fie!* și forma eliptică *Al dracului!*, urmată de numele personajului asupra căruia se orientează imprecăția. Pe lângă aceste forme des întâlnite de-a lungul operei lui Caragiale, se mai pot enumera următoarele variante particulare:

- *Ucigă-te toaca, duce-te-ai pe pustii! (La hanul lui Mânjoală)*

- *Trăsnite-ar Dumnezeu să te trăsnească! (De închiriat...)*
- *Luete-ar hengherul, șoangherița dracului! (De închiriat)*
- *Lasă-le focului de gogoși! (La Moși)*
- *Trăsni-i-ar Maica Domnului!!! (Ultima emisiune)*
- *Dracu să-i știe! (Baioneta inteligentă)*
- *Bat-o focu! (Art. 214)*
- *Bată-te mama! (Art. 214)*
- *Bată-te norocul! (Art. 214)*
- *Lovite-ar jigodia! (Bubico)*
- *Luete-ar hengherul! (Bubico)*
- *Vedea-te-aș mănuși! (Bubico)*
- *Mânca-i-ai coada! (Bubico)*
- *Ei, pe dracu! (Un pedagog de școală nouă)*
- *O! călca-te-ar! (O cronică de Crăciun...)*
- *Loi-te-ar!... (O cronică de Crăciun)*
- *Du-te la dracul cu prostiile tale! (Ion...)*
- *Bată-te vina să te bată!... (Calul dracului)*
- **Și imprecăția reprodusă în limba maghiară din textul *Un pedagog de școală nouă*: *Hoghi o fene eghemek!* (echivalentă expresiei *lua-te-ar naiba!*)**

Cele mai multe imprecății se regăsesc în textele *Întârziere* și *Un pedagog de școală nouă*, în discursul unui personaj feminin, respectiv al unui profesor. În primul text enunțat, șirul de imprecății este cauzat de întârzierea trenului și graba cucoanei de a ajunge în timp util la București, unde urma să îl întâlnească pe locotenentul Pandele Vasilescu, așa-zisul frate al doamnei, deși naratorul își afirmă reținerile cu privire la veridicitatea acestui fapt. Repetarea obsesivă a structurilor *Fir-ar ai dracului!*, cu toate variantele flexionare adresate personalului căilor ferate, scoate în evidență nerăbdarea cucoanei, nervozitatea și evidențiază foarte bine diferența dintre esență și aparență, deoarece o damă elevată, așa cum se vrea a fi călătoarea anonimă întâlnită în tren, ar trebui să aibă un limbaj adecvat statutului pe care și-l arogă, lucru ce nu se întâmplă. De asemenea, imprecățiile des folosite pot fi și un indiciu al faptului că acel locotenent nu este, de fapt, fratele ei, ci un posibil amant, pentru că altfel nerăbdarea și agitația ei ar fi nejustificate. Pe de altă parte, în textul *Un pedagog de școală nouă* se repetă cu insistență structura *ei, pe dracu!*, după fiecare răspuns al elevilor. Această formă de imprecăție, mai puțin tăioasă decât cea enunțată anterior, are un caracter puternic ironic și subliniază nemulțumirea pedagogului, însoțită adesea de dispreț. Interesante și diverse sunt și imprecățiile din textul *Bubico*, unde naratorul își manifestă repulsia față de câinele din compartiment prin toate mijloacele. În mod special, atrag atenția cele două formule *Lovi-te-ar jigodia!* și *lua-te-ar hengherul!* care nu reprezintă altceva decât adaptări ale invectivelor adresate oamenilor la universul animalier, *jigodia* și *hengherul* reprezentând cele mai înalte forme de suferință pentru acestea. O formulă analogă acesteia din urmă se poate regăsi și în textul *De închiriat...*, unde formula *lua-te-ar hengherul, șoangherița dracului!* este adresată unei servitoare, ceea ce reprezintă o echivalare a acestui statut social cu cea mai josnică formă de existență, ceea ce subliniază totodată disprețul și ignoranța personajelor principale.

3. Concluzii

La finalul acestui demers descriptiv – analitic, se poate afirma importanța reconsiderării structurilor incidente la nivelul discursului literar. Deși adesea puse între paranteze, construcțiile incidente se dovedesc a fi bogate surse de analiză a stilului lui Caragiale, prin sugestia oralității, a conciziei și a expresivității colocviale. Deși sunt structuri suplimentare, omisibile în context, analiza de față demonstrează faptul că rolul lor nu este neglijabil, ci, dimpotrivă, este unul esențial în articularea mesajului prin substraturile interpretative pe care le dezvoltă.

Dintre acestea, toate construcțiile incidente expresive aduse în discuție, fie că vorbim de interjecții sau de imprecății, au rolul nu doar de a scoate în evidență trăirile personajelor, ci sunt niște dovezi ale

atitudinii și ale raportării lor la lume, la celelalte personaje și la societate în general. Prin varietatea nuanțelor semantice pe care le actualizează și prin multitudinea formelor identificate în textele lui Caragiale, ele dobândesc un rol central în conturarea semnificațiilor.

Acknowledgement: This work is supported by the Ministry of Research, Innovation and Digitization through Program 1 – Development of the national research-development system, Subprogram 1.2 – Institutional performance – Projects for financing excellence in RDI, contract no.28PFE/ 30.12.2021”

Referințe:

Surse primare:

Caragiale, I.L. (2011). *Opere. Vol. I: Proză literară* [Works. Vol. I: Literary prose]. București: Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă.

Referințe critice:

Avram, M. (2001). *Gramatica pentru toți, ediția a III-a* [Grammar for all, 3rd edition]. București: Humanitas.

Bidu-Vrânceanu, A., Călărășu, C., Ionescu-Ruxăndoiu, L., Mancaș, M., Pană Dindelegan, G. (2005). *Dicționarul de științe ale limbii* [Dictionary of language sciences]. București: Editura Nemira&Co.

Ciobanu, F. (1966). Există propoziții „incidente legate”? [Are there related incident sentences?]. In *Limba română*, XV (6), 569-577.

Ciobanu, Fulvia (1966). Cuvintele și construcțiile incidente [Incident words and constructions]. În ****, Gramatica limbii române, vol. al II-lea, ediția a II-a revăzută și adăugită* [Grammar of the Romanian Language, vol. II, 2nd revised and added edition] (pp. 422-427). București: Editura Academiei Republicii Socialiste România.

Colciar, R. Mihali, A.E. (2021). Valori semantico-pragmatice ale interjecției în textul dialectal [Semantic-pragmatic values of the interjection in dialectal text]. In *Caietele Sextil Pușcariu*, V, 90-102.

Croitor Blaciu, B.(2008). Interjecții [Interjections]. În V. Guțu Romalo (coord.), *Gramatica limbii române, vol. I: CuV, 90*[Grammar of the Romanian language, vol. I: The word] (pp. 657-685). București: Editura Academiei Române [GALR I].

Dehé, N. (2014). *Parentheticals in spoken English: The syntax – prosody relation*. New York: Cambridge University Press.

Dehé, N., Kavalova, Y. (eds.) (2007). *Parentheticals*. Amsterdam: John Benjamin Publishing Company.

Dimitriu, C. (2000). *Tratat de gramatică a limbii române, vol. 2: Sintaxa* [Romanian grammar treatise, vol.2: Syntax]. Iași: Institutul European.

Drașoveanu, D.D. (1997). *Teze și antiteze în sintaxa limbii române* [Theses and antitheses in Romanian syntax]. Cluj-Napoca: Editura Clusium.

Gabrea, M.I. (1965). Construcții incidente: Aspecte morfologico-sintactice și stilistice [Incident constructions: Morphological-syntactic and stylistic aspects]. In *Limba română*, XIV (5), 533-544.

Găitănar, Ș. (2018). *Gramatica critică a limbii române* [Critical grammar of the Romanian language]. Pitești: Editura Universității din Pitești.

- Graur, A. (coord.), (1956). *Limba română: Fonetică, vocabular, gramatică* [Romanian language: Phonetics, vocabulary, grammar]. București: Editura Academiei Republicii Populare Române.
- Graur, A. (1973). *Gramatica azi* [Grammar today]. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România.
- Guțu Romalo, V. (coord.) (2008) *Gramatica limbii române, vol. I: Cuvântul* [Grammar of the Romanian language, vol. I: The word]. București: Editura Academiei Române [GALR I].
- Guțu Romalo, V. (coord.) (2008) *Gramatica limbii române, vol. II: Enunțul, tiraj nou și revizuit* [Grammar of the Romanian language, vol II: The sentence, new and revised edition]. București: Editura Academiei Române [GALR II].
- Ilie, L. (2012). *Un veac de caragialism: Comic și absurd în proza și dramaturgia românească postcaragialiană* [A century of Caragialism. Comic and absurd in post-Caragialian Romanian prose and drama]. Iași: Institutul European.
- Indrea, A. (1961). Construcții și cuvinte incidente [Incident constructions and words]. In *Cercetări de lingvistică* [Linguistic research], VI (2), 351-357.
- Iordan, I., Robu, V. (1978). *Limba română contemporană* [Contemporary Romanian language]. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Irimia, D. (1997). *Gramatica limbii române* [Romanian grammar]. Iași: Polirom.
- Kaltenböck, G., Keizer, E., Lohmann, A. (2016). *Outside the Clause: Form and function of extra-clausal constituents*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Pamfil, M. (2002). *Morfosintaxa limbii române contemporane, ediția a II-a, revăzută și adăugită* [Morphosyntax of contemporary Romanian, 2nd edition, revised and added]. Sibiu: Editura Imago.
- Pană Dindelegan, G. (coord.). (2016). *Gramatica de bază a limbii române* [Basic Romanian grammar]. București: Univers Enciclopedic Gold.
- Pană Dindelegan, G. (ed.). (2021). *O gramatică a limbii române altfel* [A different grammar of the Romanian language]. București: Univers Enciclopedic Gold.
- Șerban, V. (1970). *Sintaxa limbii române, ediția a II-a revizuită și completată* [Syntax of the Romanian language, 2nd revised and added edition]. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Tomescu, D. (2008). Construcții incidente [Incident constructions]. În V. Guțu Romalo (coord.), *Gramatica limbii române, vol. II: Enunțul, tiraj nou și revizuit* [Grammar of the Romanian language, vol II: the Sentence, new and revised edition] (pp.802-806). București: Editura Academiei Române [GALR II].
- Vasilescu, A. (2019). Construcțiile incidente [Incident constructions]. In *SCL*, LXX, 2019 (1), 3-31.